FI

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 25.11.2009
KOM(2009)640 lopullinen

KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE

Avaintaidot muuttuvassa maailmassa

Luonnos Koulutus 2010 -työohjelman täytäntöönpanon edistymistä koskevaksi neuvoston ja komission yhteiseksi raportiksi vuonna 2010

{SEK(2009) 1598}

KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE

Avaintaidot muuttuvassa maailmassa

Luonnos Koulutus 2010 -työohjelman täytäntöönpanon edistymistä koskevaksi neuvoston ja komission yhteiseksi raportiksi vuonna 2010

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

1. JOHDANTO

Koulutuksella on keskeinen asema kasvua ja työllisyyttä tavoittelevassa Lissabonin toimintasuunnitelmassa, ja sillä on ratkaiseva merkitys vuoteen 2020 ulottuvien suunnitelman jatkotoimien kannalta. Kun koulutuksesta, tutkimuksesta ja innovoinnista kehitetään toimiva ”osaamiskolmio” ja *kaikkia* kansalaisia autetaan ammattitaitojensa kehittämisessä, pystytään ratkaisevasti lisäämään kilpailukykyä, kasvua ja työllisyyttä samoin kuin yhdenvertaisuutta ja sosiaalista osallisuutta. Tämänhetkinen taloustaantuma tekee näistä pitkän aikavälin haasteista entistäkin ajankohtaisempia. Sekä julkinen että yksityinen talous on suuren paineen alla, työpaikkoja häviää, ja uudet työpaikat edellyttävät usein entisestä poikkeavia ja enemmän koulutusta vaativia taitoja. Sen vuoksi koulutusjärjestelmistä on tehtävä paljon avoimempia ja tarkoituksenmukaisempia kansalaisten samoin kuin työmarkkinoiden ja koko yhteiskunnan tarpeisiin nähden.

Euroopan tason koulutuspoliittinen yhteistyö on jo vuodesta 2002[1] hyödyllisellä tavalla tukenut eri maiden koulutusuudistuksia, ja sen avulla on lisätty opiskelijoiden ja opetushenkilöstön liikkuvuutta ympäri Euroopan. Tämän lähestymistavan pohjalta ja kunnioittaen täysin jäsenvaltioiden vastuuta omista koulutusjärjestelmistään neuvosto hyväksyi toukokuussa 2009 eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategiset puitteet (ET 2020)[2].

Tässä neljännessä yhteisessä raportissa tarkastellaan pääasiassa edistymistä sovittujen koulutustavoitteiden saavuttamisessa vuosina 2007–2009. Raportti perustuu kansallisten raporttien huolelliseen arviointiin ja analyysiin siitä, miten tiettyihin indikaattoreihin ja vertailuarvoihin nähden on suoriuduttu.[3] Keskeinen tarkastelukohde on vuonna 2006 annetun avaintaitoja koskevan suosituksen[4] täytäntöönpano. Lisäksi raportissa luodaan yleiskatsaus kansallisten elinikäisen oppimisen strategioiden kehittymiseen sekä uudistuksiin, joilla on pyritty parantamaan ammatillisen koulutuksen kiinnostavuutta ja sen sopivuutta työmarkkinoiden tarpeisiin sekä ajanmukaistamaan korkea-asteen koulutusta. Raportissa käsitellään myös eräitä äskettäin esiin tulleita haasteita, jotka liittyvät etenkin Uudet taidot uusia työpaikkoja varten -aloitteeseen[5]. Vaikka jäsenvaltiot eivät raporteissaan varsinaisesti

---

1 EYVL C 142, 14.6.2002, s. 1.
2 EUVL C 119, 28.5.2009, s. 2.
3 SEC(2009) 1598 ja SEC(2009) 1616.
4 EUVL L 394, 30.12.2006, s. 10.
5 KOM(2008) 868.

keskittyneet siihen, millä tavalla koulutusalan olisi reagoitava talouden taantumaan, niiden käsittelemät aiheet – varsinkin edistyminen taitoihin perustuvan lähestymistavan toteuttamisessa ja ammatillisen ja korkea-asteen koulutuksen uudistaminen – ovat keskeisiä tekijöitä, joiden avulla Eurooppa pystyy toipumaan kriisistä.

Seuraavat suuntaukset ja haasteet tulivat esiin:

(1) Vaikka EU on yleisesti ottaen suoriutunut koulutuksen alalla entistä paremmin, suurinta osaa vuoden 2010 tavoitteiksi asetetuista vertailuarvoista ei saavuteta, ja lukutaitoa koskevan keskeisen vertailuarvon suhteen ollaan itse asiassa menossa alaspäin. Näiden vertailuarvojen saavuttaminen edellyttää tehokkaampia kansallisia toimia. Taloustaantuma tuo korostetusti esiin, kuinka tärkeää on toteuttaa uudistuksia ja jatkaa investoimista koulutusjärjestelmiin, jotta keskeisiin talouden ja yhteiskunnan haasteisiin pystytään vastaamaan.

(2) Useissa maissa ollaan toteuttamassa uudistuksia, joiden selkeänä lähtökohtana on avaintaitoja koskeva viitekehys. Koulujen opetussuunnitelmien mukauttamisessa on edistytty hyvin. Paljon on kuitenkin vielä tehtävä, jotta voidaan tukea opettajien ammattitaidon kehittämistä, ajanmukaistaa arviointijärjestelmiä ja ottaa käyttöön uudenlaisia oppimisjärjestelyjä. Yksi suuri haaste on huolehtia siitä, että uudenlaiset menetelmät hyödyttävät *kaikkia*, myös heikossa asemassa olevia sekä ammatti- ja aikuisopiskelijoita.

(3) Elinikäisen oppimisen toteuttaminen virallista, epävirallista ja arkioppimista hyödyntäen sekä liikkuvuuden lisääminen ovat edelleen haasteita. Koulutuksesta, myös yliopistoista, olisi tehtävä avoimempia ja työmarkkinoiden ja koko yhteiskunnan tarpeisiin sovitettuja. Koulutuksen ja työelämän välisten kumppanuuksien luomiseen olisi kiinnitettävä erityistä huomiota.

2. AVAINTAIDOT

Elinikäisen oppimisen avaintaitoja koskevassa eurooppalaisessa viitekehyksessä[6] yksilöidään ja määritellään kahdeksan avaintaitoa, joita jokainen tarvitsee henkilökohtaisen kehityksensä, aktiivisen kansalaisuutensa, sosiaalisen osallisuutensa ja työllistettävyytensä varmistamiseen tietoyhteiskunnassa:

1) viestintä äidinkielellä, 2) viestintä vierailla kielillä, 3) matemaattinen osaaminen ja perusosaaminen luonnontieteiden ja tekniikan aloilla, 4) digitaaliset taidot, 5) oppimistaidot, 6) sosiaaliset ja kansalaistaidot, 7) aloitekyky ja yrittäjyys, 8) tietoisuus kulttuurista ja kulttuurin ilmaisumuodot.

Peruskoulutuksen olisi tuettava näiden avaintaitojen kehittymistä tasolle, joka antaa kaikille nuorille, myös muita heikommassa asemassa oleville, välineet opiskelun jatkamista ja työelämää varten. Aikuiskoulutuksen olisi tarjottava kaikille aikuisille todelliset mahdollisuudet kehittää ja päivittää avaintaitojaan läpi elämän.

[6] EUVL L 394, 30.12.2006, s. 10.

2.1. Opetussuunnitelmien uudistamisen eteneminen

Koko EU:ssa on selkeänä suuntauksena taitoihin perustuva opetus ja oppiminen sekä oppimistuloksiin perustuva lähestymistapa. Se on paljolti avaintaitoja koskevan eurooppalaisen viitekehyksen ansiota, ja joissakin maissa se on ollut politiikan uudistamisen lähtökohtana.

Erityisesti koulujen opetussuunnitelmien suhteen on edistytty merkittävästi. Perinteisiä oppiaineita kuten äidinkieltä, vieraita kieliä tai matematiikkaa ja luonnontieteitä käsitellään oppiaineiden rajat ylittävällä tavalla, ja tiedon hankinnan lisäksi painotetaan enemmän taitojen kehittämistä ja myönteistä asennoitumista sekä osaamisen soveltamista käytännössä. Monialaiset avaintaidot ovat saamassa enemmän näkyvyyttä ja selkeämmän aseman opetussuunnitelmissa. Monet jäsenvaltiot pitivät menestymistään vuoden 2006 Pisa-tutkimuksessa kehnona, minkä vuoksi useissa maissa on laadittu strategioita tai toimintasuunnitelmia erityisesti lukutaidon, matematiikan ja luonnontieteiden perustaitojen tason kohottamiseksi.

2.2. Oppimisjärjestelyt kouluissa kaipaavat vielä kehittämistä

Opetussuunnitelmien uudistaminen on käynnissä, mutta se yksinään ei riitä. Taitoihin perustuvaan lähestymistapaan kuuluvat taidot ja asenteet, joiden varassa tietoa käytetään tarkoituksenmukaisesti, myönteisen asennoitumisen kehittyminen jatko-oppimiseen, kriittinen ajattelu ja luovuus. Tämä asettaa melkoisia haasteita oppimisjärjestelyille ja riippuu ratkaisevasti opettajien ja koulunjohtajien kyvyistä. Se edellyttää myös, että koulut ottavat selkeämmin vastuun oppilaiden valmentamisesta jatko-opiskeluihin keskeisenä perustehtävänään.

2.2.1. Monialaisten avaintaitojen soveltaminen käytännössä

Kouluihin hankitaan erittäin innokkaasti uutta teknologiaa ja pyritään opettamaan tietojenkäsittelyn perustaitoja, jotka sisältyvät digitaalisiin taitoihin. Nuoret kuitenkin hankkivat tieto- ja viestintätekniikan osaamisensa yhä useammin arkioppimisena, ja muun muassa uusien teknologioiden ja medioiden käyttöä koskeva kriittinen ajattelu, tietoisuus asiaan liittyvistä riskeistä ja eettiset ja oikeudelliset pohdinnat ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Kun tieto- ja viestintätekniikan käyttö saa yhä suuremman osan ihmisten elämässä, näitä kysymyksiä olisi käsiteltävä selkeästi opetuksessa. Uusien teknologioiden potentiaali innovoinnin ja luovuuden lisäämiseen, uusien kumppanuuksien luomiseen ja oppimisen yksilölliseen suunnitteluun on tarpeen hyödyntää paremmin.

Myös oppimistaidot sisältyvät useisiin opetussuunnitelmiin, mutta koulut ja opettajat tarvitsevat enemmän tukea saadakseen ne juurrutettua järjestelmällisesti osaksi opetusta ja oppimista ja edistääkseen oppimiseen kannustavaa ilmapiiriä koko koulussa. Uudet menetelmät, kuten henkilökohtaiset opetussuunnitelmat ja vapaaseen kyselyyn perustuva oppiminen, voivat olla erittäin hyödyllisiä niille, joilla on koulusta kielteisiä ja epäonnistumisen kokemuksia.

Myös silloin, kun opetetaan sosiaalisia ja kansalaistaitoja, aloitekykyä ja yrittäjyyttä ja kulttuuritietoisuutta, on haasteena päästä tietoaspektia pidemmälle. Oppilaat tarvitsevat enemmän tilaisuuksia aloitteellisuuteen ja oppimiseen kouluissa, joissa pidetään yllä yhteyksiä työelämään, vapaaehtoistoimintaan, urheiluun ja kulttuuriin ja toimitaan yhdessä työnantajien, nuorisoryhmien, kulttuuritoimijoiden ja kansalaisjärjestöjen kanssa.

Esimerkkejä yrittäjyyden edistämisestä yritysten kanssa toteutettavien kumppanuuksien tai oppilasvetoisten miniyritysten perustamisen avulla saadaan koko ajan lisää. Vaihdoista saatu kokemus on osoittanut, että niiden tueksi on järjestettävä aloitekykyä, luovuutta ja innovointia edistävää toimintaa kouluissa.

2.2.2. Opettajien ja koulunjohtajien koulutus

Opetuksen laatu on tärkein yksittäinen oppilaiden menestymiseen vaikuttava koulun sisäinen tekijä. Näyttää siltä, että joissakin maissa opettajien peruskoulutus antaa opettajille valmiudet soveltaa avaintaitoihin perustuvaa lähestymistapaa. Suurin osa opettajista on kuitenkin jo työelämässä. Kansallisista raporteista ja toimintamallien keskinäisestä vaihdosta ei juurikaan ole saatu näyttöä siitä, että työssä olevien opettajien taitoja päivitettäisiin suunnitelmallisesti.

Talis-kyselyn[7] mukaan opettajilla on hyvin vähän kannustimia opetuksensa parantamiseen, ja yleisimmät heille tarjolla olevista ammattitaidon kehittämistoimista eivät ole kaikkein tehokkaimpia. Suurin osa opettajista haluaisi enemmän ammattitaitoa kehittävää koulutusta (varsinkin erityistarpeista oppimisen yhteydessä, tieto- ja viestintäteknisistä taidoista ja oppilaiden käyttäytymisestä).

Koulunjohtajien ammattitaidon kehittäminen on ratkaisevan tärkeää, koska heidän tehtävänään on luoda sellainen ympäristö, jossa koulut ovat sekä oppilaita että opettajia edistäviä oppimisyhteisöjä. Kuitenkin vain muutamissa maissa koulunjohtajien ammatillinen täydennyskoulutus on pakollista.

2.2.3. Arvioinnin kehittäminen

Arvioinnin merkityksestä oppimista tehostavana ja motivaatiota lisäävänä tekijänä saadaan jatkuvasti lisää näyttöä.

Avaintaitojen hankkimisen arviointiin käytetään useimmissa maissa nykyisin vähimmäisvaatimuksia ja keskitettyä arviointia ainakin yleisopetuksessa.

Suurin osa nykyisistä arviointimenetelmistä korostaa kuitenkin voimakkaasti tietoja ja muistia, eikä niiden avulla pystytä riittävästi arvioimaan avaintaitoihin olennaisesti liittyvää taitojen ja asenteiden ulottuvuutta. Myös monialaisten avaintaitojen ja oppiainerajat ylittävien työtapojen arviointi vaikuttaa puutteelliselta. Olisikin tarkasteltava lähemmin niiden maiden kokemuksia, jotka käyttävät täydentäviä menetelmiä kuten vertaisarviointia, portfolioita, henkilökohtaisia oppimissuunnitelmia ja/tai koulukohtaisia arviointisuunnitelmia sekä hankearviointia, ja kehiteltävä menetelmiä siltä pohjalta.

2.3. Lukutaitoon ja heikossa asemassa oleviin enemmän panostusta

Hyvä lukutaito on avaintaitojen hankkimisen ja elinikäisen oppimisen perusta, minkä vuoksi siitä on huolehdittava jo varhaisiässä. Tästä syystä lukutaidon heikkeneminen vuoden 2010 tavoitteena olevaan vertailuarvoon nähden on jatkuva suuri huolenaihe. Vaillinainen lukutaito on etenkin poikien ja maahanmuuttajien ongelma, ja se heikentää pahasti heidän mahdollisuuksiaan työnsaantiin ja hyvinvointiin. Useimmissa maissa toteutetaan erityistoimia, joilla tuetaan lukutaidon hankkimista, mutta tehokkaammat kansalliset toimet ovat ilmiselvästi tarpeen.

---

[7] OECD 2009.

EU:n tavoitteena on pienentää lukutaitotestissä heikosti suoriutuvien 15-vuotiaiden osuutta 20 prosentilla vuoteen 2010 mennessä, mutta osuus on tosiasiassa kasvanut 21,3 prosentista 24,1 prosenttiin vuosien 2000 ja 2006 välisenä aikana. Maahanmuuttajataustaiset oppilaat pärjäävät lukemisessa, matematiikassa ja luonnontieteissä heikommin kuin valtaväestöön kuuluvat oppilaat (Pisa-tutkimuksen tulokset).

Heikossa asemassa olevien oppilaiden opetuksessa on suuntauksena yksilöllistetty toimintamalli. Sen lisäksi toteutetaan usein kohdennettuja toimia, joilla tuetaan lukutaito-ongelmaisia (myös maahanmuuttajia) ja erityisopetusta tarvitsevia sekä niitä, joiden koulunkäynti on vaarassa keskeytyä. Kansallisten raporttien perusteella näyttää kuitenkin siltä, että edistys on hidasta ja epäedulliseen asemaan liittyvien ongelmien poistaminen pysyy merkittävänä haasteena.

Maiden välillä on selvä jako sen mukaan, integroidaanko erityisopetusta vaativat oppilaat yleisopetukseen vai opetetaanko heitä muista erillään. Erillisissä ryhmissä opetettavien erityisoppilaiden osuus oppivelvollisuuden piiriin kuuluvien oppilaiden kokonaismäärästä vaihtelee 0,01 prosentin ja 5,1 prosentin välillä (EU:n keskiarvo on 2,1 prosenttia).

Useimpien maiden strategioissa on alettu painottaa perustaitojen, erityisesti luku- ja laskutaidon, varhaiseen oppimiseen tähtääviä ohjelmia. Joissakin tapauksissa ohjelmien lisänä ovat systemaattinen oppimisvaikeuksien varhainen tunnistaminen ja sen jälkeen tukitoimet, joilla estetään oppilaiden jälkeenjääminen, taikka ohjelmat, joilla pyritään lisäämään esimerkiksi vieraiden kielten tai matematiikan ja luonnontieteiden kiinnostavuutta.

Vaikka heikossa asemassa olevien ryhmien tarpeisiin on usein olemassa erityistoimenpiteitä, joissakin maissa on laadittu valtavirtaan kuuluvat oppilaat ja erityiset kohderyhmät yhdistäviä lainsäädäntöpuitteita, muun muassa oikeuksiin perustuvaa lainsäädäntöä.

2.4. Ammatti- ja aikuisopiskelussa ei riittävästi painoteta avaintaitoja

Ammatillisessa koulutuksessa on perinteisesti keskitytty taitoihin enemmän kuin yleissivistävässä koulutuksessa. Kaikkia avaintaitoja, sellaisina kuin ne määritellään eurooppalaisessa viitekehyksessä, ei kuitenkaan useimpien maiden ammattikoulutusjärjestelmissä käsitellä yhtä järjestelmällisesti kuin yleissivistävässä koulutuksessa. Enemmän huomiota olisi kiinnitettävä erityisesti viestintään vierailla kielillä ja kaikkiin monialaisiin avaintaitoihin, sillä niiden merkitys lisääntyy jatkuvasti työmarkkinoiden ja yhteiskunnan tarpeiden muuttuessa. Haasteina ovat yhtälailla opetussuunnitelmat ja opetus- ja opiskelumenetelmät kuin ammatinopettajien koulutuskin.

Useimmissa maissa painotetaan tehokkaan aikuiskoulutusjärjestelmän tärkeyttä. Tavoitteina ovat aikuisten paremmat työmarkkinataidot, integroituminen yhteiskuntaan ja valmistautuminen aktiivisena ikääntymiseen.

Aikuisten osallistumista koulutukseen on onnistuttu lisäämään jonkin verran, mutta ei tarpeeksi, jotta vuodeksi 2010 asetettu 12,5 prosentin tavoite saavutettaisiin. Vuonna 2008 koulutukseen oli osallistunut kyselyä edeltäneiden neljän viikon aikana 9,5 prosenttia 25–64-vuotiaista eurooppalaisista. Aikuiset, joiden ammattitaito oli korkea, osallistuivat koulutukseen viisi kertaa niin todennäköisesti kuin ammattitaidoltaan heikot.

Euroopan 25–64-vuotiasta 77 miljoonalla (lähes 30 prosentilla) on yhä enintään ylemmän perusasteen koulutus.

Avaintaitojen tarjoamista aikuisille tuetaan muun muassa uudella ja tarkistetulla lainsäädännöllä, tarjonnan ja hallinnon parannuksilla ja erityisillä rahoitustoimilla. Aikuiskoulutuksen toimintasuunnitelman[8] mukaisesti huomiota kiinnitetään etenkin heikon ammattitaidon omaavien ja/tai työttömien aikuisten ja maahanmuuttajien luku- ja kielitaitoon sekä digitaalisiin taitoihin. Uuden mahdollisuuden toisen asteen koulutuksen hankkimiseen tarjoavat ohjelmat ovat tavallisia. Luku- ja laskutaito sisältyvät toisinaan myös ammattikursseihin. Tällaiset toimet yhdistettyinä ohjaukseen sekä epävirallisen ja arkioppimisen tunnustamiseen nähdään avaimina menestykseen.

[8] KOM(2007) 558 ja EUVL C 140, 6.6.2008, s. 10.

On kuitenkin tärkeää, että aikuisopiskelutarjonta kattaa kaikki avaintaidot eikä keskity pelkästään yksittäisiin taitoihin kuten lukutaitoon tai täsmällisiin ammatillisiin taitoihin. Tarjontaa olisi myös oltava pätevyystasoltaan kaikenlaisille aikuisille, myös heikon ammattitaidon tai erityisiä oppimistarpeita omaaville aikuisille sekä ikääntyneille. Aikuiskoulutushenkilöstön osaamista olisi päivitettävä vastaavasti.

3. ELINIKÄISEN OPPIMISEN STRATEGIAT JA VÄLINEET

3.1. Elinikäisen oppimisen käsite on vakiintunut

Kaikissa EU-maissa tunnustetaan ”kehdosta hautaan” jatkuvan elinikäisen oppimisen keskeinen merkitys kasvun, työllisyyden ja sosiaalisen osallisuuden kannalta. Siinä on tärkeänä näkökohtana 4–64-vuotiaiden koulutukseen osallistumisen taso, joka on kasvussa lähes kaikissa EU-maissa.[9]

Nimenomaisia elinikäisen oppimisen strategioita on hyväksytty useimmissa maissa. Erityisesti on paneuduttu sellaisten välineiden kehittämiseen, jotka tukevat joustavia oppimisväyliä koulutusjärjestelmien eri osien välillä.

Eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen (EQF) toteuttamisessa ollaan lähestymässä ratkaisuvaihetta. Useimmat maat edistyvät hyvin kaikki koulutustasot ja -tyypit kattavien kansallisten tutkintojen viitekehysten laadinnassa sekä viitekehysten ja EQF:n välisten yhteyksien vahvistamisessa vuoteen 2010 mennessä. Tähän liittyy tutkintojen määrittely ja kuvaus yleisemmin oppimistulosten avulla sekä epävirallisen ja arkioppimisen validointi.

On myös toteutettu toimenpiteitä etenkin aikuisille suunnattujen elinikäisen ohjauksen järjestelmien kehittämiseksi edelleen. Erilaisten ohjausjärjestelmien välistä koordinointia on kuitenkin vielä parannettava myös siten, että ne tukevat nuoria koulutuksen loppuun suorittamisessa ja työmarkkinoille siirtymisessä.

3.2. Toteuttaminen edelleen haaste

Elinikäisen oppimisen strategioiden toteuttaminen ja kehittäminen on edelleen erittäin iso haaste. Strategiat ovat johdonmukaisia ja kattavia vain muutamissa tapauksissa, ja joissakin strategioissa keskitytään yhä tiettyihin aloihin tai kohderyhmiin eikä niinkään koko elämänkaareen. Jotta strategiat olisivat tehokkaita, niiden on ulotuttava riittävän pitkille ajanjaksoille ja tarjottava mahdollisuuksia kaikille ikäryhmille ja niitä on tarkistettava ja paranneltava. Jotta niiden merkitys ja vaikutus kasvaisi ja ihmisten motivaatio osallistua koulutukseen lisääntyisi, tarvitaan sidosryhmien painokkaampaa mukanaoloa ja enemmän yhteistyötä koulutusalan ulkopuolisten politiikanalojen kanssa. Tämänhetkisessä talouskriisissä on keskeisenä ongelmana sellaisten mekanismien puuttuminen, joilla rajallisia resursseja voitaisiin hyödyntää strategisesti ja ottaa muun muassa huomioon esiin nousevat uudet taitotarpeet.

[9] Ks. SEC(2009) 1616, I luku, taulukko 1.2.

4. AMMATILLINEN KOULUTUS

4.1. Houkuttelevuutta ja laatua parannetaan

Kööpenhaminan prosessin keskeinen tavoite eli ammatillisten koulutusjärjestelmien houkuttelevuuden ja laadun parantaminen on työn alla. Tavoitteeseen pyritään muun muassa panemalla täytäntöön laadunvarmistusjärjestelmiä äskettäin hyväksytyn ammatillisen koulutuksen laadunvarmistuksen eurooppalaisen viitekehyksen[10] mukaisesti. Se on keskeisenä tavoitteena useimmissa EU-maissa. Erityisesti keskitytään ammatillisten opettajien ja kouluttajien ammattitaidon kehittämiseen. Opintoja tarjotaan yhä enemmän moduuleina, jotta ammatillisesta koulutuksesta saataisiin joustavampaa ja jotta se vastaisi paremmin opiskelijoiden ja yritysten tarpeita.

4.2. Ammatillista koulutusta on tarjottava tarpeiden mukaan

Kuten Uudet taidot uusia työpaikkoja varten -aloitteessa todetaan, suuria haasteita on vielä jäljellä. Taitotasojen ja työvaatimusten välinen epätasapaino todennäköisesti lisääntyy vuoteen 2020 mennessä, jos ammatillisen koulutuksen järjestelmät eivät pysty nopeammin ja joustavammin vastaamaan pätevyys- ja taitovaatimusten odotettavissa olevaan nousemiseen.

Jotta ammatillinen koulutus vastaisi paremmin työmarkkinoiden tarpeita, työssä tapahtuvaa koulutusta käytetään entistä enemmän koulussa tapahtuvan opiskelun täydentäjänä. Eräissä maissa, joissa näillä aloilla ei ole vahvaa perinnettä, perustetaan uusia oppisopimusohjelmia ja kehitetään yhteistyötä työmarkkinaosapuolten kanssa ammatillisen koulutuksen tarjonnan suunnittelua ja uudistamista varten. Suhteita yritysmaailmaan on kuitenkin vielä tiivistettävä ja työssä tapahtuvaa oppimista on laajennettava edelleen, jotta ammatillisen koulutuksen järjestelmät pystyvät mukautumaan työmarkkinoiden muuttuviin tarpeisiin. Tarvitaan myös lisäponnisteluja sellaisten välineiden kehittämiseksi, joilla taitotarpeita pystytään ennakoimaan.

Mahdollisuuksia jatkaa opintoja ammatillisen koulutuksen jälkeen korkea-asteella on jo lisätty, mutta edistys saisi olla nopeampaa. Ammatillisessa koulutuksessa olevat tarvitsevat yhä kiinnostavampia tutkintonäkymiä ja liikkuvuusmahdollisuuksia ja parempaa tukea ohjauksen ja kieltenopetuksen keinoin.

5. KORKEA-ASTEEN KOULUTUKSEN AJANMUKAISTAMINEN

5.1. Opiskeluun pääsyä on helpotettu ja rahoituslähteitä monipuolistettu jonkin verran

Poliittisissa piireissä ollaan entistä tietoisempia siitä, että elinikäisen oppimisen toteutumisen kannalta on keskeisen tärkeää tarjota mahdollisuus korkea-asteen koulutukseen myös perinteisessä mielessä epätyypillisille opiskelijaryhmille. Useimmissa maissa on toteutettu toimenpiteitä, joilla pyritään lisäämään heikommassa sosioekonomisessa asemassa olevien opiskelijoiden opiskelua. Tähän käytetään myös taloudellisia kannustimia.

---

[10] EUVL C 155, 8.7.2009, s. 1.

Euroopan aikuisväestöstä (25–64-vuotiaista) 24 prosentilla on korkea koulutustaso (eli korkea-asteen koulutus), mikä on huomattavasti vähemmän kuin sekä Yhdysvalloissa että Japanissa (40 prosenttia).

Korkea-asteen oppilaitosten tulolähteiden monipuolistaminen etenee, ja hallitsevana lähteenä ovat lukukausimaksut. Yleistyviä ilmiöitä ovat myös tulosperusteiset sopimukset ja korkea-asteen oppilaitosten välinen kilpailu, joka kohdistuu myös julkisen rahoituksen saantiin.

5.2. Elinikäiseen oppimiseen investointi ja sen tarjonta yhä haasteina

Investointien kasvattaminen niin julkisista kuin yksityisistä lähteistä on edelleen haaste etenkin nykyisessä talouskriisissä. Eräiden EU-maiden aloitteet, joilla pyritään lisäämään ja kohdistamaan varoja korkeakoulutusinvestointeihin, ovat tervetulleita; lisärahoituksen hankkimiseksi rahoituslähteitä olisi oltava vielä enemmän.

Rakenteellinen ja kulttuuriin liittyvä joustamattomuus on edelleenkin merkittävin este korkea-asteen koulutuksen aseman vahvistamiselle jo työelämässä olevien ammatillisessa täydennyskoulutuksessa ja oman itsensä kehittämisessä. Korkea-asteen oppilaitoksille olisi tarjottava kannustimia, jotta ne kehittäisivät joustavampia opinto-ohjelmia ja opiskelumuotoja ja laajentaisivat aiempien opintojen validointia. Korkea-asteen koulutus on nivottava kiinteästi laaja-alaisten kansallisten tutkintojen viitekehysten laadintaan.

Yliopistoilla on oltava enemmän itsenäisyyttä ja laitosten hallintoa on parannettava ja vastuuvelvollisuutta lisättävä, jotta ne pystyvät avaamaan ovensa epätyypillisille opiskelijoille ja monipuolistamaan tulonlähteitään. Yliopistojen ja yritysten välisillä kumppanuuksilla[11] voidaan luoda otolliset olosuhteet sille, että yksityissektorin rahoitusosuutta saadaan lisättyä yrityksiltä tulevalla rahoituksella. Kumppanuudet voivat myös tukea yliopistoja sellaisten opinto-ohjelmien ja tutkintojen kehittämisessä, jotka sopivat paremmin työmarkkinoilla tarvittavien ja opiskelijoiden kaipaamien taitojen hankkimiseen[12], kuten Uudet taidot uusia työpaikkoja varten -aloitteessa edellytetään.

6. TULEVAT TOIMET

6.1. EU-yhteistyötä lisätään ja uudet strategiset puitteet pannaan täytäntöön

Tämä vuoden 2010 yhteinen raportti osoittaa, että monilla merkittävillä aloilla on edistytty ja että Euroopan tason yhteistyö on edesauttanut kansallisia uudistuksia.[13] Siitä huolimatta raportista on nähtävissä myös suuria haasteita, jotka koskevat ennen kaikkea avaintaitoihin liittyvien tavoitteiden täysimääräistä toteutumista ja koulutuksen avoimuuden ja tarkoituksenmukaisuuden parantamista. Tähän tarvitaan lisätoimia niin Euroopan kuin jäsenvaltioiden tasolla.

Eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategiset puitteet (ET 2020) tarjoavat keinon näihin haasteisiin vastaamiseksi. Niitä koskevien jatkotoimien olisi oltava yksi ET 2020 -puitteiden

---

11 KOM(2009) 158.
12 Ks. Eurobarometri nro 260.
13 Ks. myös SEC(2009) 1598.

ensimmäiselle työskentelyjaksolle (2009–2011) määritetyistä painopistealoista, jotka liittyvät Uudet taidot uusia työpaikkoja varten -aloitteen ja EU:n nuorisostrategian[14] toteuttamiseen.

6.2. Avaintaidot kaikille elinikäisen oppimisen avulla

Monissa maissa uudistetaan opetussuunnitelmia nimenomaan avaintaitoja koskevan viitekehyksen perusteella ja erityisesti koulusektorilla. Innovatiivisia opetus- ja oppimistapoja on kuitenkin kehitettävä ja toteutettava laajemmalla pohjalla, jotta varmistetaan kaikkien kansalaisten mahdollisuus korkealaatuiseen elinikäiseen oppimiseen.

- Niitä, jotka ovat vaarassa alisuoriutua opiskeluissaan, on tarpeen tukea avaintaitojen hankkimisessa entistä ponnekkaammin. Nykyisiä toimenpiteitä, joilla hankitaan lisärahoitusta heikossa asemassa olevia oppilaita varten, integroidun erityisopetuksen tarpeisiin sekä kohdennettuihin toimiin koulunkäynnin varhaisen lopettamisen ehkäisemiseksi, olisi sovellettava järjestelmällisemmin. Suurin huolenaihe on lukutaidoltaan heikkojen ihmisten kasvava määrä. Sekä jäsenvaltioissa että Euroopan laajuudella tarvitaan kokonaisvaltaisia toimia, jotka kattavat kaikki oppimistasot esikoulusta ammatilliseen koulutukseen ja edelleen aikuiskoulutukseen.

- Lisätoimia tarvitaan myös taitoihin perustuvan lähestymistavan mukaisten opetus- ja arviointimenetelmien kehittämiseen. Oppimisen tuloksena opiskelijoilla on oltava tietojen lisäksi myös tarvittavat taidot ja asenteet. Erityisesti on ponnisteltava niiden monialaisten avaintaitojen hyväksi, joita luovuuden ja innovoinnin lisääminen ja yleisesti työelämässä ja yhteiskunnassa menestyminen ratkaisevasti edellyttävät. Ammatillisella täydennyskoulutuksella on huolehdittava siitä, että kaikki opettajat ja kouluttajat ja koulunjohtajat saavat sellaiset pedagogiset ja muut taidot, joita he tarvitsevat voidakseen hoitaa tämän lähestymistavan edellyttämät uudet tehtävänsä. Täydennyskoulutus on olennaista myös opettajan ammatin houkuttelevuuden parantamiseksi.

- On vahvistettava niitä taitoja, joita vaaditaan jatko-opinnoissa ja työmarkkinoilla ja jotka usein liittyvät läheisesti toisiinsa. Tämä tarkoittaa, että avaintaitoihin perustuvaa lähestymistapaa on kehitettävä edelleen koulusektorin ulkopuolella ammatillisessa ja aikuiskoulutuksessa ja että korkea-asteen koulutuksen tulosten on vastattava paremmin työmarkkinoiden tarpeita. Lisäksi on kehitettävä tapoja, joilla monialaisia taitoja sekä työnsaannin ja jatko-opiskelun kannalta olennaisia asenteita voidaan arvioida ja antaa niistä merkintä. On kehitettävä koulutus- ja työelämän yhteinen ”kieli”, jotta kansalaisten ja työnantajien on helpompi ymmärtää avaintaitojen ja oppimistulosten merkitys työtehtävien ja ammattien kannalta. Se helpottaisi kansalaisten ammatillista ja maantieteellistä liikkuvuutta.

6.3. Kumppanuuteen perustuvan toimintatavan laajentaminen

Jotta voitaisiin parantaa kansalaisten taitoja ja antaa heille paremmat valmiudet tulevaisuutta varten, koulutusjärjestelmistä on myös tehtävä avoimempia ja muun maailman kannalta tarkoituksenmukaisempia.

- Koulutuslaitosten ja muun maailman, erityisesti työelämän, välisiä kumppanuuksia olisi lisättävä kaikilla tasoilla. Tällaisissa kumppanuuksissa koulutusalan ammattilaiset,

[14] KOM(2009) 200.

yritykset, kansalaisjärjestöt sekä kansalliset ja alueelliset viranomaiset toteuttaisivat elinikäistä oppimista yhdessä yhteisen toimintasuunnitelman pohjalta. Kumppanuudet avaisivat myös uusia mahdollisuuksia opiskelijoiden liikkuvuuteen.

- Korkea-asteen oppilaitokset tarvitsevat enemmän kannustimia laajentaakseen epätyypillisten opiskelijoiden ja heikossa asemassa olevien ryhmien opiskelumahdollisuuksia, ulkopuolisten tahojen kanssa toteutettavat kumppanuudet mukaan lukien.

- Opiskelijoille olisi annettava enemmän ja parempia mahdollisuuksia käytännön harjoitteluun ja näkemystä ammatillisesta, yhteiskunnallisesta ja kulttuurielämästä. Tätä varten työssä tapahtuvalle oppimiselle, oppisopimuksille ja vapaaehtoisille toimintaohjelmille olisi annettava paljon tärkeämpi rooli niin ammatti- ja aikuiskoulutuksessa kuin kouluissa ja korkea-asteella.

- Elinikäisen oppimisen strategioiden kehittämisessä ja täytäntöönpanossa olisi oltava mukana sidosryhmiä ja koulutuksen tarjoajia, ja niihin olisi sisällyttävä yhteistyö myös koulutuspolitiikan ulkopuolisten politiikanalojen kanssa.

6.4. Koulutuksen osa vuoden 2010 jälkeisessä EU:n strategiassa

Koulutukseen investointi on keskeinen keino talouskriisistä selviämiseksi sekä osana pitkän aikavälin rakenneuudistuksia että kriisin välittömien yhteiskunnallisten vaikutusten vähentämiseksi. Euroopan menestyminen kansainvälisessä kilpailussa riippuu entistäkin enemmän taidoista ja innovointikyvystä ja nopeasta siirtymisestä vähähiiliseen, tietoperustaiseen talouteen.

Osaamiskolmiota tukevan koulutuksen roolia on vahvistettava. Innovointi ja kasvu jäävät heikoiksi, ellei niillä ole laajaa tieto- ja taitoperustaa, jossa osaamista ja luovuutta edistetään varhaisiästä alkaen ja kehitetään koko aikuisiän.

Korkealaatuisen koulutuksen puitteissa tarjottava elinikäinen oppiminen ja liikkuvuus ovat oleellisia edellytyksiä sille, että kaikki pystyvät hankkimaan ne taidot, joilla on merkitystä sekä työmarkkinoilla että sosiaalisen osallisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden kannalta. Eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategiset puitteet (ET 2020) ja Uudet taidot uusia työpaikkoja varten -aloite liittyvät olennaisesti kasvua ja työllisyyttä koskevaan tulevaisuuden strategiaan, ja siksi ne ovat suureksi avuksi tämän laaja-alaisen tavoitteen saavuttamisessa.